

Migracja w gminie Rejowie

1944 – 1950

Na podstawie podpisanej umowy w dniu 9 września 1944 roku pomiędzy Rządami Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej a Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego postanowiono o przesiedleniu ludności ukraińskiej do ZSRR z terytorium Polski .

Do gminy Rejowiec wpłynęło pismo 21 września 1944 roku L .Dz.27 D. III.
Następującej treści :

Wojewódzka Rada Narodowa
W Lublinie

Lublin dnia 8 września 1944 roku

Do
Powiatowych i Gminnych Rad Narodowych
Województwa lubelskiego

Ponieważ w najbliższym czasie na podstawie umowy między Polską , a Republiką Ukraińską na zasadach dobrowolności będzie wysiedlana z Polski na teren Ukrainy Radzieckiej, a ludność polska zamieszkała na terenach Ukrainy Radzieckiej na teren Polski , należy w interesie ułożenia dobrych stosunków sąsiedzkich oraz zapewnienia na zasadach wzajemności polskiej ludności na Ukrainie jak najlepszych warunków ewakuacji , nie robić nic co mogłoby popsuć te stosunki wzajemne a w szczególności :

- 1 nie śpieszyć się z przejmowaniem kościołów gdyż i tak w najbliższym czasie przejdą one w posiadanie kościoła katolickiego ,
- 2 lojalnie ustosunkować się do ludności ukraińskiej i do czasu dokonania ewakuacji uprawniać do korzystania z własnego szkolnictwa .

Wszelkie wykroczenia z tytułu prześladowań narodowych jako nie tylko sprzeczne z duchem **Manifestu** , ale i szkodliwe dla Państwa Polskiego będzie ścigane z całą surowością prawa .

Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Narodowej
/ - / K . Sidor ppułk.

Chełm dnia 18 września 1944 roku

Do
Ob. Przewodniczących Rad Narodowych
w powiecie chełmskim

Powyższy odpis W.R.N. przesyłam do wiadomości i ścisłego przestrzegania .

Przewodniczący P.R.N.
/ - / Jaszuk Piotr

W dniu 15 października 1944 roku rozpoczęła się akcja przesiedleńcza ludności ukraińskiej do USRR .

Pomimo odezw skierowanych do społeczności ukraińskiej z dużymi oporami opuszczali swoje miejsca zamieszkania . W sprawozdaniu na dzień 15 stycznia 1946 roku podano , że z terenu gminy Rejowiec **ewakuowano** :

rodzin 171

osób 667

Akcję przeprowadzano w oparciu o kryterium etniczne na polsko-ukraińskim pograniczu narodowościowym. Należy podkreślić, że nie była ona tożsama z „Akcją Wisła”, . Dokonywano wysiedleń na mocy tzw. „układów republikańskich”¹, zawartych z BSRR, USRR i LSRR. W trakcie prowadzenia repatriacji w latach 1944-1946 można wyróżnić cztery fazy, które różniły się między sobą sposobem ich realizacji :

I – od 15 października do 31 grudnia 1945 roku

II – od 1 stycznia do końca sierpnia 1945 roku

III – od 1 września do 31 grudnia 1945 roku

IV – od 1 stycznia do 15 czerwca 1946 roku

Część Ukraińców chcąc uniknąć wysiedlenia do USRR po za wiedzą władz polskich i bez zezwolenia samowolnie wyjechała na tzw. Ziemię Odzyskaną. Natomiast w planowej akcji prowadzonej przez administrację polską **przesiedlono** z terenu gminy Rejowiec na ziemię Polski Zachodniej :

	rodzin	osób
zgłoszonych	214	523
wyjechało	45	154

Pierwsza fala repatriacji

W ramach repatriacji z ZSRR² na podstawie danych z dnia 30 kwietnia 1945 roku wynika, że w gminie Rejowiec przejęto gospodarstwa :

	rodzin
zasiedlono	84
wolnych	17
przejęto	101

¹ Przykładowo - pełna nazwa układu polsko-ukraińskiego to : „ Układ pomiędzy Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego a Rządem Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Rad dotyczy ewakuacji obywateli polskich z terytorium USRR i ludności ukraińskiej z terytorium Polski „.

² Wszyscy ci , którzy byli w czasie repatriacji przesiedlani bezpośrednio po wojnie , musieli zadeklarować narodowość i na tej podstawie pozbawiano ich obywatelstwa ZSRR i otrzymywali polskie .

Protokół Nr 15/6

z dnia 11 czerwca 1945 roku GRN w Rejowcu

w pkt. 3 - w ramach punktu 3 wójt gminy ob. Mazurek Władysław omówił na podstawie obwieszczenia wojewody komunikat przesiedlenia z dnia 4 czerwca br. , kwestię przesiedlania ludności na tereny zachodnie oraz odczytał instrukcję w tej sprawie wyjaśniając najważniejsze jej postanowienia , poczym Rada Gminna powołała do życia **Gminny Komitet Przesiedleńczy**³ w składzie :

- 1 ob. **Cegłowski Waclaw** - przewodniczący Komitetu
- 2 ob. **Pędziński Władysław** - członek - „ -
- 3 ob. **Policha Jan** - „ - „ -

Na podstawie Powszechnego Sumarycznego Spisu Ludności Cywilnej z dnia 14 lutego 1946 roku w Gminie Rejowiec było 8429 mieszkańców , w tym w rozbiciu na poszczególne miejscowości :

Kolonia Adamów - 246 (240)

Wereszce Małe 204 (210)

Wereszce Duże 239 (281)

Rybie - 363 -----

Rybie - 461 (460)

Majdan Rybie - 98 ----

Aleksandria Niedziałowska - 126 -----

Budki - 84

Aleksandria Niedziałowska - 230 (232)

Piatki - 20 -----

Niedziałowice - 198 -----

Kolonia Niedziałowska I - 84 Niedziałowice - 412 (412)

Kolonia niedzielowska II - 130 ---

Bankowszczyzna - 127 (116)

Marysin - 375 (357)

Kobyle - 432 -----

Popówka - 42

Cukrownia - 110

Kobyle - 857

Resztówka Kostunin - 77

Resztówka Rejowiec - 196 -----

³ Członkowie **Komitetu** decydowali kto ma wyjechać a kto nie , ustalając dowolnie kryteria narodowościowe , ale i nie tylko .

Wólka Rejowiecka - 377 -----

Wólka Rejowiecka - 424 (432)

Kolonia wólka Rejowiecka - 47 -----;

Hruszów - 240 -----

Kolonia Hruszów - 94 Hruszów - 429 (420)

Majatek Hruszów - 95 -----

Marynin - 288 -----

Marynin - 350 (355)

Kolonia Marynin - 62 -----

Siedliszczki - 227 (230)

Morawinek - 438

Stajne - 821

Majdan Stajne - 242 -----

Majdan Stajne - 297 (290)

Kadzinek - 55 -----

Majdan Stary - 64 -----

Huta Krzywowola - 41 Majdan Stary - 188 (198)

Klementynów - 83 -----

Aleksandria Krzywowolska - 58 -----

Aleksandria Krzywowolska - 218 (222)

Tomaszówka - 160 -----

Krzywowola - 165 -----

Krzywowola - 270 (271)

Kolonia Krzywowola - 105 -----

Zyngierówka - 195 (203)

Rejowiec ul. Piłsudskiego (wschód) - 443

ul .Piłsudskiego (zachód) - 385

ul . Dąbrowskiego - 87

ul. Szkolna - 57

ul Pierackiego - 37

ul Fabryczna - 77

ul Sportowa - 48

ul Niecała - 95

ul M. Reja - 99

ul Krótka - 28

ul Zacisze - 32

Rynek - 33

Razem Rejowiec : 1421

(1430 - na podstawie innej statystyki)

Z danych statystycznych z grudnia 1946 roku prowadzonych w urzędzie gminy Rejowiec wynikało ,że osiadło na tym terenie 115 rodzin . (W nawiasie dodano dane z roku 1948 na dzień 14 lipca.)

Repatrianci z lat 1947 – 1949.

Lp	Miejscowość	liczba osób	data przybycia	uwagi
1	Niedziałowice	30		
2	Kobyle	4		
3	Siedliszczki	6		
4	Al. Krzywowska	10		
5	Zyngierówka	7		
6	Marysin	26		
7	Stajne	17	13.05.1949 r	
8	Majdan Stajne	3		
9	Hruszów	7	1949 r.	
10	Wereszcze Duże	95	11.05.1949 r	
11	Wereszcze Małe	4		
12	Stajne	23	11.05.1945 r	

Razem : 232 - (cyfra 339 w sprawozdaniu - brakuje danych z pozostałych miejscowości między innymi Rejowca).

W ramach tzw. Akcji „ Wisła „ w miesiącu lipcu 1947 roku rozpoczęto przesiedlanie pozostałej ludności ukraińskiej oraz rodzin mieszanych polsko –ukraińskich na tereny tzw. Ziem Odzyskanych . Pomimo szeroko zakrojonej akcji nie wszystkim udało się przesiedlić . W gminie Rejowiec pozostało wiele rodzin ukraińskich lub polsko-ukraińskich . Dane statystyczne przedstawiają ta sytuację następująco :

Na dzień	rodzin	osób
31.05.1947r	71	89
15.09.1947r	56	129

Z powyższego zestawienia wynika ,że liczba osób przyznających się do narodowości ukraińskiej pomimo przesiedleń wzrosła . Oznaczać to może ,że albo powracano w rodzinne strony albo postanowiono nie ukrywać swojej przynależności do narodowości ukraińskiej .

Już po pierwszej fali repatriacji i przesiedleń zlikwidowano szkolnictwo ukraińskie . Odmówiono uznania Ukraińskiego Kościoła grekokatolickiego. W znacznym też zakresie ograniczono działalność Polskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej .

Praktycznie przestał istnieć Kraj Zakierzoński ⁴

⁴ - ukraińska nazwa ziem z przewagą ludności ukraińskiej w obecnych granicach Polski . W gminie Rejowiec duży odsetek ludności ukraińskiej występował w następujących miejscowościach : Wereszcze Duże , Kobyle i Wolka Rejowiecka .

Druga fala repatriacji w ramach „Akcji Wisła”, i po jej zakończeniu. (1947 – 1950)

Pomysł wysiedlania ludności ukraińskiej z terenów zagrożonych i objętych walkami z OUN – UPA zrodził się w 1946 roku w Sztabie Generalnym Ludowego Wojska Polskiego . Plan operacji przedstawił 27 marca 1947 roku Państwowemu Komitetowi Bezpieczeństwa Narodowego gen. Stanisław Mossor. Prezydium Rady ministrów przyjęło go 24 kwietnia 1947 roku w pełni uzasadniona uchwałę , która głosiła :

- „ 1 Ministerstwo Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem Bezpieczeństwa Publicznego wydzieli odpowiednią liczbę jednostek wojskowych w celu przeprowadzenia akcji oczyszczania zagrożonego terenu i likwidacji band UPA.
- 3 Państwowy Urząd Repatriacyjny przeprowadzi akcję przesiedlania ludności zamieszkałej na terenach , gdzie działalność band UPA może zagrażać ich życiu i mieniu „ .

Sama „Akcja Wisła „ trwała od 28 kwietnia do 31 lipca 1947 roku .

Łącznie na teren gminy przybyło 623 przesiedleńców .

- Zachowała się pełna dokumentacja zawierające szczegółowe dane osobowe (rok urodzenia , imiona rodziców i tym podobne) . Miejscowości : wysiedleń , przesiedleń , deportacji z dokładnymi datami w rozbiciu na poszczególne miejscowości .

Nieoficjalnie akcja była kontynuowana i po roku 1947 .

Wysiedleni na Ziemię Zachodnie po 1944 roku (zestawienie sumaryczne)

Lp.	Miejscowość	liczba osób wysiedlonych	uwagi
1	Kobyle	10	
2	Rybie	30	
3	Aleksandria Krzywowska	20	
4	Rejowiec	9	
5	Stary Majdan	4	
6	Hruszów	5	

Nas podstawie zachowanej tajnej korespondencji związanej ze wsi Kobyle można prześledzić całą grozę i ogrom cierpienia moralno- materialnego obywateli polskich w czasie przesiedleń ludności w latach 1947 – 1954 określonych kryptonimem „ Akcja W „ . (akcja Wisła)

W dniu 16 lipca 1947 roku przybyła do wsi Kobyle (gromady Kobyle) znaczna grupa żołnierzy WP dowodzona przez oficera i zażądała od sołtysa dostarczenia 30 podwód w celu wysiedlenia z tej gromady Ukraińców .

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej
W Chełmie

Chełm dnia 18 lipca 1950 roku

Referat społeczno – administracyjny
L.S.P. 3/86/50

(do wszystkich gmin pow. chełmskiego)

(wybrane fragmenty z tego pisma)

- ,, , którzy zostali wysiedleni powtórnie w akcji 1949 nie powrócili i tym razem samowolnie , również prosi się o zapoznanie czy nieruchomości po wysiedlonych zostały zabezpieczone , względnie kto został na tym gospodarstwie obsadzony . Dotychczasowa praktyka wykazała , że wysiedleni zostawiają pojedynczych członków rodzin , a sami wyjeżdżają bez swego dobytku, gdzie po krótkim pobycie powracają do swoich gromad i zaczynają powtórnie gospodarować ... ,, - , - ,, ... Wysiedleni mieszkańcy z trwającego przesiedlenia w ramach akcji ,, W ,, powracają nielegalnie z Ziemi Odzyskanych i obejmują z powrotem w posiadanie swoje gospodarstwa , co jest niedopuszczalne ze względów politycznych ,, - .

Rejowiec dnia 30 lipca 1950 roku

Do

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej

W Chełmie

Referat Społeczno – Polityczny

W odpowiedzi na pismo z dnia 18 lipca 1950 roku L.S.P. 3/ 86 / 50 Prezydium Gminnej Rady Narodowej komunikuje , że ob. K. E. zamieszkały w Kobylem w czasie akcji ,, W ,, w 1949 roku ukrył się , później powrócił na swoją gospodarkę , gdzie mieszka i korzysta z niej do chwili obecnej .

Następnie powrócili również ob. ob. G. F. zamieszkały w Niedziałowicach , Cz. F. zamieszkały również w Niedziałowicach , J. P. syn P. zamieszkały w Kobylem , K. E. zamieszkały w Kobylem i Ł. A. zamieszkały również w Kobyle . Obywatel R. M. mieszkaniec gromady Kobyle podczas akcji ,, W ,, w 1947 roku ubył z mieszkania , po jakimś czasie powrócił i również pozostał na swojej gospodarce gdzie mieszka i używa ją do chwili obecnej .

Wyżej wymienieni , prócz ob. K. E. powrócili w 1947 roku po pierwszej akcji ,, W ,, o zezwoleniu na dalszy pobyt po powrocie z akcji ,, W ,, wiedzą władze powiatowe przeprowadzające tą akcję .

Przewodniczący Prezydium Gminnej Rady Narodowej

/ - / Ostrowski Marian

Rejowiec dnia 21 sierpnia 1950 roku

(*Od autora – zamiast danych osobowych wstawiono inicjały ze względu iż nie były to osoby publiczne . Pełne personalia znajdują się w oryginałach i kopiach dokumentów*)

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej

W Chełmie

Referat społeczno – administracyjny

Chełm dnia 20 lutego 1954 rok

(*do wszystkich gmin pow. chełmskiego*)

(*wybrane fragmenty z tego pisma*)

- ,, Osoby i rodziny o których mowa powracają samowolnie i osiedlają się na dawnych swoich gospodarstwach , bądź też u krewnych , znajomych itp. , a zdarzają się również wypadki zakłócania stanu posiadania gospodarstwa repatriantom , którzy droga osiedlenia nabyli gospodarstwa te niejednokrotnie na własność po wysiedlonych , a po powrocie - , jak już zaznaczam – zakłócają prawny stan posiadanych gospodarstw

.... Osoby wysiedlone w tzw. akcji „W” powracający na teren powiatu chełmskiego, nieraz całymi rodzinami z terenu Ziemi Odzyskanych bez wymaganego zezwolenia z Urzędu Rady Ministrów - Zespół II. ... „ -

Ukraińcy zamieszkali w gminie Rejowiec . (Deklarujący dobrowolny wyjazd do USRR) ⁵

Lp	Gromada – miejscowość	ilość osób		uwagi
		do 1950r.	po 1950 r.	
1	Kobyle	87	46	
2	Niedziałowice	32	11	
3	Wólka Rejowiecka	29	31	
4	Rybie	26	17	
5	Wereszcze Duże	36	16	
6	Stajne	-	2	
7	os. Rejowiec	-	7	
Łącznie :		210	123	

Po roku 1950 prawie wszyscy Ukraińcy podawali w dokumentach narodowość - polska. Dla uwiarogodnienia swoich deklaracji przechodzili na wyznanie rzymskokatolickie uwidocznione w księgach „**Liber conversorum**”. Nieznaczna część w dalszym ciągu po kryjomu wyjeżdżała na nabożeństwa do cerkwi w Chełmie ⁶.

Cdn.

Zapowiedź:

W niedługim czasie zwrócę uwagę na sufiksy w nazwiskach występujących na obszarze gminy Rejowiec . Pozwoli to na drugi punkt widzenia a tym samym lepsze zrozumienie społeczności rejowieckiej w szeroko usytuowanym pojęciu Kresy Wschodnie .

⁵ Sporządzono zestawienie na podstawie imiennych wykazów . Deklarujący , nigdy poza teren gminy Rejowiec nie wyjechali .

⁶ W okresie międzywojennym , wojny i tuż po , wyjeżdżano do pobliskiego Krupego , Żulina i Depułtycz na nabożeństwa prawosławne . Najczęściej wybierano Krupe , ze względu na prawosławnego księdza Dymitra Kościa , słynącego ze swojej antypolskości . Należy pamiętać , że od lat 90 -tych XIX wieku rozgraniczono osoby wyznania prawosławnego na trzy zasadnicze grupy : Rosjan – Wielkorusów , Ukraińców – Małorusów , Białorusinów – Białorusów . W stosunku do Ukraińców używano też nazwy – Rusin albo tutejszy . Język , którym się posługiwano – chachłacki . W Kronice Szkoły Podstawowej w Rybiem czytamy :

(...) „Ludzie wcale niedbałą i nie starają się o szkołę (z bardzo małymi wyjątkami) **wieś ogólnie nie czuje się Polską pomimo tego , że Polacy w niej mieszkają .** „